

Vårt Luleå

Folkhälsa i fokus

Sidorna 11-14

Konst i byar

Sidan 3

Hertsön kan få en moské

Om några år kan det finnas en moské i Hertsön. Kommunen har nu utpekat ett område mellan Hertsövägen och Avaviksvägen, nära Hertsö centrum, som lämpligt.

Först ska dock stadsbyggnadskontoret göra en detaljplan. När den vunnit laga kraft får Norrbottens Islamiska Centrum ett år på sig att köpa den mark som behövs för bygget. Centrumet samlar muslimska föreningar i Luleå, Piteå, Boden och Älvsbyn.

Ny kommunikationschef

Roger Jönsson är sedan 1 augusti ny kommunikationschef i Luleå kommun. Han är 50 år och kommer närmast från en liknande tjänst vid Polismyndigheten i Norrbotten.

Kommunikationskontoret bildades vid senaste års-skiftet.

Ny chef för hamnen

Luleå hamn har i sommar fått en ny chef. **Roger Danell** är 41 år och har sina rötter i Haparanda.

Luleå hamn är en kommunal förvaltning med ett 40-tal anställda. Hamnen är en av landets största på gods. I fjol omsattes drygt nio miljoner ton, vilket var den största godsmängden sedan 1974.

Bra webbplats ska bli ännu bättre

Luleå kommun har en av KommunSveriges bästa webbplatser. I en ny undersökning från Sveriges kommuner och landsting kommer www.lulea.se på sjunde plats bland 290 kommuner.

Under 2012 kommer en ny webbplats med fler tjänster att lanseras. Bland annat ska du kunna lämna in ärenden direkt via webbplatsen.

Stigande hav ger lägre landhöjning

Landhöjningen vid kusten är inte lika kraftig längre. Orsaken är att den globala uppvärmningen gör att havsnivån stiger.

Under lång tid har landhöjningen vid Bottenviken uppgetts till cirka nio millimeter per år. Men nu har SMHI konstaterat att havsnivån i Östersjön ökar med i genomsnitt tre millimeter per år. Den faktiska landhöjningen hos oss är därför numera bara runt sex millimeter årligen.

Vårt Luleå ges ut av Luleå kommuns kommunikationskontor.

Redaktör: Kjell-Arne Johansson. **Grafisk form:** Frank Rizo.

Omslagsfoto: Frank Rizo. Ansvarig utgivare: Roger Jönsson.

Tryck: GTC Print. Upplaga: 39 000 ex. **Adress:** Vårt Luleå, Luleå kommun, 971 85 Luleå. **Telefon:** 0920-45 35 01. **E-post:** kjell-arne.johansson@lulea.se. **Webb:** www.lulea.se

Stort intresse för HBT-dag

Fredag 28 oktober arrangeras Regnbågsdagen på Kulturens hus. Dagen ska ge kunskap om HBT-frågor och bidra till tolerans och mångfald.

Många hävdar att öppenhet och mångfald blir allt viktigare för att få ett attraktivt samhälle. Men hur fylla de vackra orden med innehåll? Luleå kommuns svar är kunskaps-spridning och möten mellan olika människor.

I maj arrangerades en informationsdag på Kulturens hus om Sveriges nationella minoriteter. Nu är det dags för Regnbågsdagen där HBT-frågor är i fokus. HBT står för homosexuella, bisexuella och transpersoner.

– Vi inser att detta är en viktig fråga, säger **Anna Degerman**, kommunens utvecklingschef. Vi vill öka kunskapen i

Anna Degerman, utvecklingschef

länet kring HBT och förstås även utveckla vår egen kompetens.

Konferensen pågår hela fredagen och innehåller både föreläsningar och kulturinslag. Förhandsintresset har varit stort enligt Anna Degerman. Men om det finns platser kvar när den här tidningen kommer ut går det fortfarande att anmäla sig. Konferensen är avgiftsfri.

REGNBÅGSDAGEN 2011

Luleå kan få Konfuciusinstitut

Kommunens gymnasieskola bedriver numera undervisning i kinesiska. Målet är att etablera ett Konfuciusinstitut tillsammans med Luleå tekniska universitet.

Kinas betydelse växer – och därmed intresset för kinesiska. Redan i fjol började en grupp gymnasieelever studera kinesiska och i höst har ytterligare en grupp startat. Sammanlagt rör det sig om ett 25-tal elever.

I våras besökte en Luleå-delegation Kina och knöt kontakter med ett tekniskt universitet och en skola i staden Xuzhou. Ett arbete pågår nu för att permanenta undervisningen i kinesiska och utveckla samarbetet med Kina. Förhoppningen är att få stöd från den kinesiska staten till ett så kallat Konfuciusinstitut i Luleå.

Företagare nöjda med servicen

Företagare som har kontakter med Luleå kommun är nöjda med servicen. Det visar en ny undersökning från Sveriges kommuner och landsting där 166 kommuner deltog.

471 luleåföretag, som haft kontakt med kommunen under 2010, kontakta-

des under våren. Hälften av företagarna svarade.

Enkäten omfattade fem områden: brandtillsyn, bygglov, markupplåtelse, miljö- och hälsoskydd och serveringstillstånd.

Helhetsbetyget för Luleå kommun blev 7 på en 10-gradig skala. Det var också medelvärde för samtliga deltagande kommuner.

Serveringstillstånd och bygglov är de områden där företagarna är mest nöjda. Här ligger Luleå betydligt över genomsnittet.

Naturlig konst i Niemisel och Antnäs

Karin Nilsson och Inga-Lill Granberg jobbar med ett av motiven.

Folk i Niemisel och Antnäs har tillsammans med två konstnärer under hösten skapat Land Art. Konstverken har kopplingar till respektive bygd.

Konstnärsparet **Birgitta** och **Tim Linhart** driver projektet "Land Art i Byar". Det handlar om att tillsammans med bybor skapa konst som syns och berättar något om varje by.

I Niemisel blev det en spindel i skogen och en orm på en berghäll uppe på utsiktsberget Snipen. Från början fanns lite andra idéer men nya dök spontant upp under en vandring till berget, berättar Birgitta Linhart.

– Det är viktigt att lyssna och fånga upp det som sägs när man bara pratar på, säger hon. Det finns undermedvetna tankar som

skapas ur miljön man just vandrar genom.

Konstverken invigdes i mitten av oktober. Så nu har den legendariska Snipkon fått sällskap av både Snipspindeln och Snipormen.

Engagerade bybor

I Antnäs ledde mötet med byborna i augusti till något hela annat. Efter en del spånande nämnde någon att det på Långberget finns fina stenblock.

Tre stenar, varav den största väger nästan sex ton, är nu uppställda och nergrävda utanför Ica-affären. Eftersom byns fäbodled (se förra numret av Vårt Luleå) börjar och slutar vid affären var placeringen ganska självklar.

Ett 20-tal bybor har varit engagerade. Det har funnits många åsikter om detaljerna men

till slut har man enats. På stenarna har olika motiv ristats in: en man som slår gräs med en lie, fäbodstintor med en ko och några bomärken.

Barn från Antnässkolan har också varit engagerade i konstprojektet, både praktiskt och som idégivare. Ett förslag handlade om fiske och nu finns ett fiskemotiv på den minsta stenen.

Fotnot

Land Art, som kan översättas till jordkonst, är en konströrelse från 1960-talet. Från början var konsten ofta monumental men numera finns många former. Gemensamt är att det är konst av naturliga material.

Konstverket i Antnäs finns utanför Ica-affären. På bilden syns Håkan Nilsson, Karin Nilsson, Inga-lill Granberg och Åke Bergman.

Mette Gilså monterar spindelben på Snipen.

Nytt nätverk för tillgängligare Luleå

Ungefär en av fem luleåbor har någon form av funktionsnedsättning.

– Ett samhälle som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning är bra för alla, säger kommunens tillgänglighetssamordnare.

Funktionsnedsättning handlar inte enbart om dålig syn eller ben som inte vill bära. Dit räknas också till exempel nedsatt kognitiv förmåga, psykisk funktionsnedsättning, stomi, astma och allergier.

Alla har en mänsklig rättighet att kunna

Symbol för tillgänglighetsarbetet.

röra sig i samhället, vistas i offentliga lokaler, nyttja samhällsservice och delta i den demokratiska processen. Det gäller även om vi har någon form av funktionsnedsättning.

En hel del arbete görs redan för att göra vår kommun och våra kommunala verksamheter mer tillgängliga. Men nu vill Luleå kommun ta ett större och mer samlat grepp om frågan. Bland annat har ett nytt kommunalt nätverk bildats. Nätverket består av representanter från kommunens olika förvaltningar och bolag samt Tillgänglighetsrådet (tidigare Handikapprådet).

Spindel i nätverket

Ullacarin Palm är kommunens tillgänglighetssamordnare och leder nätverkets arbete.

– Vi ska samla ihop det arbete som görs inom kommunen för att öka tillgängligheten men också se vad vi kan göra ännu bättre. Vi ska också öka kunskapen kring tillgänglighetsfrågor internt.

– Att planera och tänka tillgänglighet ökar förutsättningarna för allas delaktighet. Ett samhälle som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning är gynnsamt för alla medborgare.

Ullacarin Palm, tillgänglighetssamordnare.

Rökfritt vid entréer

Många besväras av tobaksrök även utomhus. Nu inför Luleå kommun rökfria entréer till kommunens byggnader. Ingen ska ofrivilligt utsättas för tobaksrök.

I dagarna kommer det upp nya skyltar vid entréerna till Kulturens hus, Stadshuset, Arcus och andra större byggnader. Budskapet är att här är det rökfritt samtidigt som det hänvisas till en särskild rökplats en liten bit bort.

Inom kort kommer alla kommunala byggnader att vara uppskyldade. Även lekplatser och en del parker ska markeras som rökfria områden. Sammanlagt handlar det om runt tusen skyltar och klister-

märken som ska sättas upp.

– Vi vill inte förbjuda folk att röka och kommer inte att jaga nån, betonar **Peder Enoksson**, projektledare på tekniska förvaltningen.

Lätt att visa hänsyn

– Det bygger på att folk ska visa hänsyn och det underlättar vi med trevliga rökplatser där det går.

Även andra fastighetsägare, som landstinget och Akademiska hus, har infört rökfria entréer.

– Jag hoppas fler fastighetsägare följer efter, säger Peder Enoksson.

– **Vi ska vässa Luleå fram till 2020. Så uttrycker sig Anna Lindh Wikblad, stadsbyggnadskontoret, om kommunens pågående framtidsarbete. Sex styrande program ska tas fram.**

Under 2007 inleddes ett omfattande arbete för att planera Luleås utveckling på lång sikt. I Vision 2050 målades bilden upp av ett attraktivt, växande och hållbart Luleå.

Nästa steg blev att diskutera fram vad som bör prioriteras fram till år 2030, halvvägs till visionen alltså. Det formulerades i fyra riktningar som antogs av kommunfullmäktige i början av det här året:

- Stå för öppenhet och mångfald
- Lyft identiteten som kuststad året runt

- Ta sats för en ledande nordlig region
- Bygg för framtiden

För varje riktning utpekades ett antal strategiska områden.

Mätbara mål som följs upp

Nästa steg, det som inletts nu, är att ta fram sex program utifrån riktningarna.

Programmen täcker in följande.

- Barn och unga, demokrati, folkhälsa
- Mötesplatser och upplevelser
- Centrum och skärgården
- Stad och landsbygd
- Trafik och transporter
- Näringsliv och utbildning.

– Alla program blir förvaltningsövergripande och kommer att vara styrande för förvaltningar och bolag, förklarar **Anna Lindh Wikblad**, samordnare av programarbetet.

De sex programmen ska ersätta de många olika styrdokument som i dag finns inom kommunen.

– Nu gäller det att hitta det viktiga och ha mål som kommunen själv kan råda över.

– Programmen blir ganska omfattande dokument med nuläges- och konsekvensbeskrivningar, mål och strategier för kanske två mandatperioder. Målen ska vara mätbara så att programmen kan följas upp vart fjärde år.

Unikt sätt att jobba

Programarbetet görs i mindre grupper

Anna Lindh Wikblad samordnar arbetet med sex viktiga program.

Kommunen blickar framåt mot 2020

med representanter från flera förvaltningar och särskilt inbjudna från näringsliv och organisationer. Flertalet program ska vara klara 2012. Varje programgrupp kommer att bjuda in allmänheten till dialogträffar.

Enligt Anna Lindh Wikblad är det här sättet att jobba mycket ovanligt i Kommun-sverige.

– Många hör av sig och vill veta vad vi gör.

Tankar om staden

Vad tror hon själv då blir de stora utmaning-

arna för Luleå på 8 -10 års sikt?

– Eftersom jag också är projektledare för programmet Stad och landsbygd håller jag mig till det... Där tror jag att väldigt mycket handlar om att få bostadsbyggandet att hänga ihop. Samtidigt gäller det att få en bra blandning och attraktiva stråk mellan bostadsområdena.

– Hur ska vi jobba för ett mer klimatneutralt samhälle? Kanske ska vi tänka mer förtätning. Kanske ska kommunen gå före och sätta standarden.

Framtidens äldreomsorg kommer att se annorlunda ut. Både samhälle och människor förändras.

Socialförvaltningen har de senaste tio åren deltagit i flera olika projekt kring framtidens äldreomsorg. "Våra liv som äldre" är ett EU-projekt som genomförts i två etapper. Åtta kommuner i Sverige, Finland, Norge, Färöarna och Island har deltagit.

– Våra länder har liknande utmaningar, förklarar **Anna-Lena Svensson**, projektledare på socialförvaltningen. Genom att besöka och lära av varandra har vi hittat nya lösningar.

Målet med den sista etappen av "Våra liv som äldre" har varit att ta fram konkreta lösningar i form av produkter och tjänster.

14 verktygslådor

Avslutningskonferensen hölls i Luleå i våras med deltagare från alla medverkande länder. Då presenterades projektets resultat i form av "verktygslådor" för 14 tjänster och produkter. Några exempel.

- Ambassadörer från den egna verksamheten som marknadsför vård- och omsorgsyrken på mässor, skolor etc.
- En metod för att ändra förändra kulturen på äldreboenden.
- Kompetensutveckling för den egna personalen.
- Hembesök hos äldre över 80 år.
- Ny teknik för säkrare medicinering.
- Årgångshus för äldre.
- Bostadsförmedling för äldre.
- Hemsidor på internet (till exempel lulesenior.se)

Tekniska lösningar

– Det finns många nya och intressanta tekniska lösningar, säger Anna-Lena Svensson. Ny teknik som underlättar för äldre att ta sin medicin och att använda sociala medier för att rekrytera ungdomar till vårddyken är två exempel.

– Men vi har också sett att allt inte behöver vara så krångligt. Även enkla lokaler kan fungera om man ser till möjligheterna. Det sociala mötet är ofta det viktigaste.

– När vi besökt Färöarna, Island och Finland har vi också sett hur frivilliga krafter kan hjälpa till.

På www.ourfuture.eu går det att läsa mer om projektet.

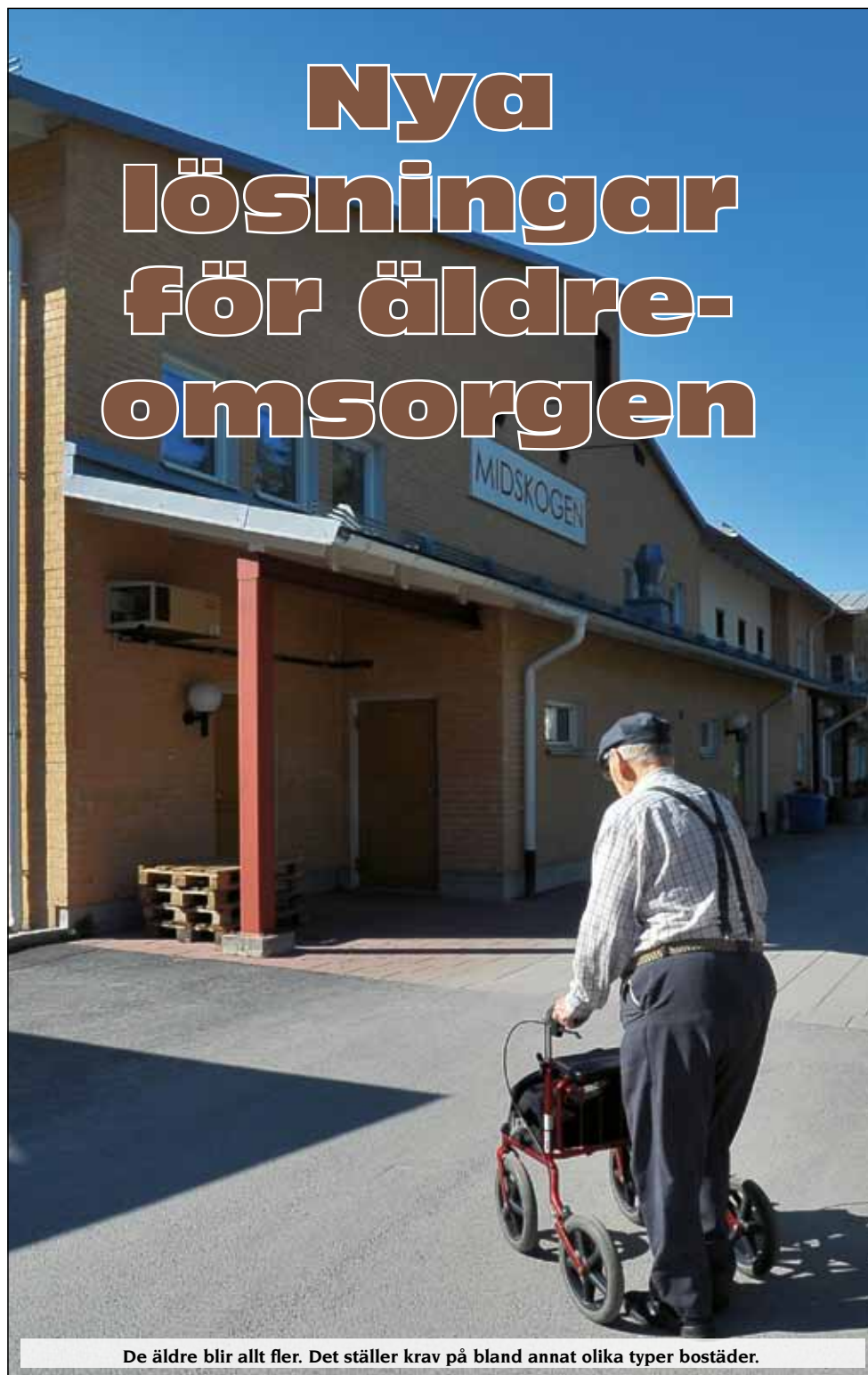

Foto: Alf Lindbergh

Upphandlare mötte lokala företagare

Luleå kommun köper varor och tjänster för cirka en miljard kronor årligen. Nu vill kommunens inköpsavdelning sprida kunskap

om inköpsprocessen till lokala leverantörer. En första träff hölls i slutet av september. Ett 30-tal företagare fick information om bland annat regelverket och kommande upphandlingar.

– Vi vill stötta det lokala näringslivet att bli kunnigare på att sälja till den offentliga sektorn, förklarar inköpschef **Jerry Öhman**.

Det är också ett bidrag till att ytterligare förbättra företagsklimatet i Luleå.

Enligt Jerry Öhman var gensvaret från deltagarna på mötet i september väldigt positivt. Därför planeras fler träffar.

Totalt har kommunen 230 ramavtal om varor och tjänster som inköpare på förvaltningarna och bolagen följer.

Fyra veckors firande när isbanan fyller tio år

Hjärtstartare finns numera i många av kommunens mest besökta lokaler.

Hjärtstartare kan rädda liv

Luleå kommun har placerat ut ett 15-tal hjärtstartare på platser där mycket folk rör sig. Hjärtstartare kan rädda liv när personer drabbas av plötsligt hjärtstopp.

Uppskattningsvis drabbas cirka 80 luleåbor varje år av plötsligt hjärtstopp. Deras hjärtan stannar utan förvarning och få av dem överlever.

Om hjärt- och lungräddning sätts in snabbt kan många räddas. Med en hjärtstartare i närheten, och folk som vet hur den ska hanteras, ökar överlevnadschansen betydligt.

En hjärtstartare (även kallad defibrillator) är en liten maskin som med elektriska stötar kan få igång ett hjärta som stannat. När den kopplas till en person som är medvetslös analyserar den personens hjärtrytm och ger anvisningar. Alla kan i princip använda en hjärtstartare efter en kort utbildning.

Ett medborgarförslag

Efter ett medborgarförslag för två år sedan har flera av kommunens förvaltningar placerat ut ett 15-tal hjärtstartare i offentliga lokaler, däribland badhusen, Kulturens hus och Stadshuset. Samtidigt har personal utbildats i hjärt- och lungräddning.

Även andra myndigheter och vissa företag har skaffat hjärtstartare. Via Hjärtstartarregistret (www.hjartstartarregistret.se) kan man se var många av dem finns.

Tio vintrar med isbana. Fina bilder efterlyses.

Till vintern fyller isbanan runt centrumhalvön tio år. Det ska firas under fyra veckor i februari – mars.

Isbanan runt centrum och ut till Gråsjälören blev direkt mäktigt populär. Vackra vinterdagar kan de upplagade banorna påminna om myrstigar.

Fritidsförvaltningen planerar ett ordentligt tioårsfirande under tiden 11 februari – 11 mars nästa år. Föreningar, företag och privatpersoner har bjudits in att delta med egna arrangemang och aktiviteter.

Ett informationsmöte hölls i början av

oktober men det går att anmäla intresse fram till 31 oktober. Fritidsförvaltningen behöver tid att planera kommande säsong. Liksom tidigare kommer man att hyra ut bodar på vissa ställen längs isbanan.

Foto från isbanan?

En fototävling har samtidigt utlysts. Så om du har en fin bild av isbanan har du en chans att vinna fina priser.

Fotot ska vara inskickat senast 31 oktober. Bilden skickas digitalt via kommunens webbplats.

En stad i nytt ljus

Så här har vi aldrig sett Luleå förut.

Miss inte festivalen "Luleå i nytt ljus"!

Den pågår fram till söndag 30 oktober.

Park- och naturavdelningen hos Luleå kommun har planerat ljusfesten under lång tid. Det är många inblandade – fastighetsägare, konsultföretag, ljussättare, teknikleverantörer med flera – så det har blivit några möten.

Målet är att skapa en ny folkfest under en mörk tid. De ansvariga hoppas att tiotusentals luleåbor och andra besökare ger sig ut i kvällsmörkret.

– Vi vill att folk ska få uppleva staden på ett nytt sätt, säger kommunens projektledare **Michael Öhman**.

– Samtidigt kommer man ut och rör på sig, träffar folk och har roligt. När det är många människor ute ökar också tryggheten.

Men går det inte åt en massa elström?

– Nej, det tror vi inte. Vi släcker ner en del annan belysning och när folk går ut går det ju åt mindre ström i hemmen.

– Vi använder energisnål teknik och har beräknat förbrukningen för några av ljussättningarna. Det går åt ganska lite el.

Museiparken lever

När det här skrivs har ingen sett hur det verkligen blir. Men att döma av presentationerna är det spännande att vara i stan de här oktoberkvällarna.

Den största satsningen görs i Museiparken. En ljusprojektion – med koppling till visionen om 10 000 nya luleåbor – får Norrbottens museums fasad att leva och dansa under tio minuter två gånger i timmen...

Det finns ytterligare 14 ljusinstallationer i centrum, var och en anpassad till sin miljö.

- Den så kallade Språklådan i gymnasiebyn förvandlas till ett spökhäus.
- I Stadsparken kan besökarna själva förändra ljussättningen.
- Den som går till Köpmantorget kommer till en fest med många kulörta lyktor.
- Shoppings parkeringshus blir betydligt gladare.

Och utanför centrum blir Lulebos nya hus på Lulsundsberget ännu högre...

Fasta ljusarrangemang

Vardagkvällar släcks ljusinstallationerna vid tio- eller elvatiden. Under helgerna är de tända lite längre. Meningen är att ett par av ljussättningarna ska bli permanenta.

En folder har tagits fram som gör det lätt att hitta alla ljusarrangemang. Det går även att läsa om ljusfesten på kommunens webbplats.

Överraskande ljus

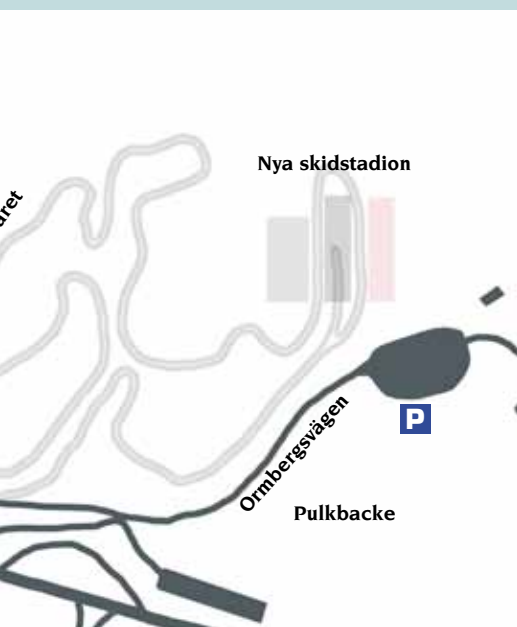
Nya skidspår på Ormberget

Snart kan vi åka skidor på Ormberget – även om det är barmark i november. Och framåt jul ska ett helt nytt skidspår stå klart.

Målsättningar förvandlar byggnader och platser i centrum efter mörkrets inbrott. Ljusstämningen pågår fram till 30 oktober.

Ormberget håller på att förvandlas. Under hösten byggs ett helt nytt spår på bergets västra sluttningar. Spåret är fyra kilometer långt, elbelyst och med ordentliga backar med tanke på elitåkare. Två nya parkeringsplatser anläggs ovanför Bensbyvägen. Anslutningsspåret från Sinksundet får samtidigt ny belysning.

Målsättningen är att det nya spåret ska vara klart i december. Befintliga skidspår kommer med något undantag att vara öppna under byggtiden.

Väntar på kyla

En annan nyhet är en 2,2 kilometer slinga som kan prepareras med konstsnö. Vattnet kommer från Björkskatafjärden och snökannerna kopplas till vattenposter längs slingan.

Konstsnöanläggningen är klar för att tas i drift när det blir tillräckligt kallt. Men det krävs några minusgrader under en period för

att kunna köra igång.

– Det är förstås svårt att säga när det kan bli, förklarar projektledare **Glenn Robarth**. Vi kanske bara gör en del av slingan till att börja med.

En fingervisning kan vara att den första längre kallperioden under de senaste fyra vintrarna inletts 5-10 november.

Ny skidstadion på toppen

Nästa år är det dags för det stora projektet: bygget av ny skidstadion på toppen av Ormberget.

Markarbetet görs nästa sommar och höst. 2013 uppförs de byggnader som behövs. Men målet är att kunna flytta skidstadion från Kronan till Ormberget redan i december 2012.

Du som vill veta mer kan följa utvecklingen på Ormbergets sida på Facebook.

Fritidsgården vid Råneskolan lockar nya ungdomar.

Foto: Erika Stöblom

Glädje i Råneå över nya fritidsgården

Råneås nya fritidsgård får mycket beröm. En orsak är kanske att ungdomarna själva har haft stort inflytande när den kommit till.

Fritidsgården finns numera i en helt ny byggnad, dessutom centralt intill Råneskolan. Huset, som tidigare rymde en förskola, renoverades under sommaren. Men innan dess gjordes en enkät bland ungdomarna i årskurserna 6-9 för att få fram deras åsikter.

– Vi har utgått från deras önskemål, säger **Hans Larsson** som är verksamhetsansvarig. Det viktigaste som kom fram var café och soffhörna. Det blev också ett pingisbord i stället för biljardbord.

– Det har blivit väldigt bra och många blir glada och förvånade när de kommer hit. Vi ser också nya ansikten här.

Lokalerna rymmer ett välisolerat musikrum, ett pysselrum, ett rum för TV-spel, café och en del annat. Tisdag till torsdag är gården öppen kvällstid fram till kl 21. Fredag – lördag stänger man först kl 23.

Kvällarna har olika inriktningar. På torsdagar är det till exempel pop för tjejer, fredagar är filmkvällar och på lördagar erbjuds aktiviteter som frågesport, tv-spel och annat kul.

Fritidsgården drivs av Fritid i Norr, som är en kooperativ förening, på uppdrag av kommunens fritidsförvaltning. Lokalerna går att hyra när fritidsgårdsverksamheten är stängd.

Ny tidning om kultur och nöje

Sista helgen i november är det premiär för en helt ny tidning. Namnet är Kultur och Nöje.

Första numret är en provtidning som distribueras enbart till hushållen i Luleå kommun. Nästa år ska tidningen ges ut med nio nummer och då delas den ut till alla hushåll i Fyrkanten plus Kalix, sammanlagt närmare 90 000.

Kultur och Nöje ges ut av mediaföretaget Bra Medier i Norrbotten AB som även driver Innankrogen.se och Nöjestidningen. Den nya tidningen finansieras via annonser men ska också innehålla artiklar om musik, teater, konst, mat, vin etc.

Nå nya grupper

Kulturen i Luleå kommer att få stort utrymme eftersom kulturförvaltningen bestämt att använda tidningen som en kanal.

– Vi ser en möjlighet att synliggöra alla våra verksamheter, även sådant som är smalare, säger **Pierre Törnkvist**, marknadsföringsansvarig på Kulturens hus.

– Det handlar också om att vi vill nå nya grupper som ungdomar och studenter.

Luleå främjar rättvisemärkt

Luleå har nu diplomerats som Fairtrade City. Det innebär att kommunen åtagit sig att arbeta för att öka intresset för rättvisemärkta produkter.

– Vi ska bland annat informera om etisk konsumtion via föreläsningar och andra aktiviteter, säger **Tina Jatko**, Fairtrade-samordnare på stadsbyggnadskontoret.

– Diplomeringen kommer också att påverka kommunens upphandling så att vi tar hänsyn till sociala frågor. Ett konkret mål är att ha Fairtrade-fika på varje kontor.

Det lokala arbetet leds av en styrgrupp med representanter från kommunen, näringslivet, Luleå domkyrkoförsamling och Röda korset.

– Vi ska också tillsätta arbetsgrupper med folk som brinner för det här.

En annan viktig uppgift är att arbeta för ett ökat utbud av etiskt märkta produkter i butiker och restauranger. Tina Jatko berättar att hon inventerat några större livsmedelsbutiker.

– Alla har gott om Fairtrade-produkter. Men sen finns det ju varugrupper där det inte går att välja Fairtrade.

Det är mycket som påverkar hur vi luleåbor mår.
Vår hälsa påverkas av hur vi väljer att leva – men också av de möjligheter till goda val som föreningar, myndigheter och organisationer ger oss.
På fyra sidor uppmärksammar vi en del av det arbete som görs för en bättre folkhälsa i vårt Luleå. Bakom informationen står Trygghets- och folkhälsorådet.

Yvonne Stålnacke vill att Trygghets- och folkhälsorådet ska skapa förutsättningar som gör det lättare för luleåborna att vårda sin hälsa.

Trygghet skapar även bättre folkhälsa

– Lyckas vi skapa ett tryggare Luleå skapar det också folkhälsa.

Det menar Yvonne Stålnacke, kommunalråd och sammankallande i kommunens trygghets- och folkhälsoråd.

Rådet har funnits sedan 2009 och har en tydligt uttalad uppgift: Att skapa ett tryggt Luleå och att ge förutsättningar för människors hälsa på lika villkor.

– Det är något vi inte kan göra själva utan det sker i samarbete med andra, med förvaltningarna i kommunen och med aktörer utanför kommunen – polis, landsting, frivilligorganisationer och näringsliv. I kampen mot doppingen har vi till exempel fått med alla gymmen, säger Stålnacke.

Långsiktigt arbete

När Hälsans stig invigdes på Hertsön kom 500 personer för att promenera i spöregnet. Det är bara ett exempel på luleåbornas engagemang.

– Vi har ett brett och lyckosamt

samarbete med många, men arbetet för folkhälsa är ingenting man ser snabba resultat av. Man måste alltid jobba med nya vägar och nya grupper. En liten insats kan spara stora pengar för hela samhället. Det kan självklart också ha stor betydelse för den enskilde individen. Det är ett långsiktigt arbete, menar hon.

– Folkhälsa handlar om att vi ska ha en så jämlik hälsa som möjligt. Det är inte bra för en kommun om det finns stora skillnader i hälsa. Alla våra insatser behöver utformas så att det ger förutsättningar för en hälsa på lika villkor för alla.

För två år sedan gjordes en så kallad välfärdsredovisning på områdesnivå. Redovisningen ska bli återkommande och ligga till grund för de insatser som vidtas.

– Luleå ligger långt fram i folkhälsoarbetet. Jag är ofta ute runt om i landet och föreläser om vad vi gör. Styrkan i vårt arbete är att vi både jobbar på bred front och att vi gör riktade insatser – många riktade mot de unga.

Hitta sitt eget sätt

Stålnacke vårdar sin egen hälsa genom att fem dagar i veckan gå stavgång i knappt en timme – mellan klockan fem

och sex på morgonen...

– Det är en tid då ingen vill träffa mig, skrattar hon. Promenaderna gör att jag mår fysiskt och mentalt bättre – och glad blir man. Jag har gått ner 15 kilo genom att äta bättre och promenera. Man ska röra på sig, men det gäller att hitta det sätt som passar en själv.

Tio personer i rådet

I Trygghets- och folkhälsorådet ingår Yvonne Stålnacke, kommunalråd (S) och sammankallande, Anders Josefsson, gruppleddare (M), Agneta Ekman, socialchef, Karina Pettersson-Hedman, skolchef, Helén Wiklund-Wärell, fritidschef, Anders Dalstål, stadsbyggnadschef, Urban Rönnbäck, säkerhetschef, Eva Ellert, verksamhetschef, Folktandvården, Marianne Norlund, vårdcentralchef Örnäset, och Håkan Ershammar, polischef Luleå-Boden. Rådet träffas fyra gånger per år. Sekreterare är Maria Strömgren, alkohol- och drogsamordnare, och Barbro Müller, folkhälsostrateg. De kan också svara på frågor om trygghets- och folkhälsoarbetet. Mer information finns på nätet: www.lulea.se/forinvanare/folkhalsa

Trygghetsvandringar för en bättre närmiljö

En chans för människor i ett område att bidra till en tryggare och mer trivsamt stad.

Det är tanken med de trygghetsvandringar som görs runt om i Luleå.

– Det kan lyfta hela området, säger Gustav Uusihannu, föreståndare på fritidsgården i Gammelstad.

Vid trygghetsvandringen i Gammelstad deltog 27 personer.

Dels var det människor som bor och är verksamma i området – bland annat från fritidsgården, biblioteket, Lulebo, Gammelstads IF, kyrkan, polisen och PRO.

Dels var det representanter för kommunala förvaltningar.

– Det var en bra mix, från barn till pensionärer, säger Gustav Uusihannu.

Dag och kväll

Vandringen skedde i dagsljus och kompletterades med en kvällsrunda några dagar senare för att speciellt kolla belysningen.

Trygghetsvandringar har skett i flera av Luleås bostadsområden.

Grannar motverkar inbrott

Det totala antalet anmälda brott har minskat i Luleå sedan 2009 och den tendensen håller i sig också i år.

Misshandelsfallen i år har minskat jämfört med tidigare år. Det visar statistiken från årets första åtta månader.

Däremot har antalet inbrott i bostäder ökat. God grannsamverkan är det bästa sättet att motverka den sortens brott. Några tips om vad man kan be sina grannar om:

- Tömma brevlådan.
- Klippa gräset och skotta snö.
- Slänga sina sopor i din soptunna.
- Hänga sin tvätt på din torkställning.
- Parkera sin bil på din infart.
- Själv kan man ordna

utomhusbelysning som tänds vid rörelser. En timer som tänder lampor när det är mörkt ute och som slår av och på radion är också bra.

Vandringen i Gammelstad var initierad av fritidsgården och områdesgruppen, som också tog fram en rutt. Den kompletterades med en gångtunnel, en miljö som ibland är dåligt upplyst.

Trygghetsvandringen tog cirka tre timmar. Före turen var det genomgång i en halvtimme, för att påminna om vad det kan vara bra att titta efter.

Själva vandringen gick genom centrum, förbi skolan och genom bostadsområdet bort mot Sunderbyn.

Mycket trasigt

Som avslutning skrevs ett protokoll med det som deltagarna upptäckte: trasiga lampor, klotter, trasiga fönsterrutor, dåliga skyltar, hål i vägarna, sten på gräsytor och en del annat.

– Det var många trasiga skyltar. Det är sånt man inte tänker på, säger Didrik Oskarsson, elev i årskurs 7 på Stadsöskolan och en av de tre från fritidsgården som deltog.

Han märkte också att det är dålig belysning på många ställen – vilket skapar otrygghet.

– På vissa ställen såg man nästan ingenting.

I protokollet noterades också goda exempel. Uusihannu säger:

Det är inte bara poliser som kan motverka brott.

På vandring för ett tryggare Gammelstad. Från Gustav Uusihannu och sjuundeklassarna Jimmy Nilsson-Ronneby.

– Skolgården är kreativt utformad och bjuder in till aktiviteter. Entréerna till badet och fritidsgården är bra skyltade och upplysta. Vi uppmärksammade också det positiva, eftersom andra kan lära sig av det.

Utvecklar demokratin

I protokollet står vad som bör åtgärdas, när det ska ha skett och vem som är ansvarig. Om inga åtgärder ska vidtas

De flesta unga trivs och mår bra

De allra flesta barnen i Luleå mår bra, sover bra, har någon vuxen att prata med om det som är viktigt och trivs för det mesta bra i skolan.

Det visar skolsköterskornas senaste enkät om skolbarnens hälsa och levnadsvanor.

Enkäten 2009/2010 visar också en tendens till minskad läskkonsumtionen bland pojkarna i gymnasiet.

Mycket är bra, men en del kan bli bättre:

- Motionsvanorna har försämrats de senaste åren, både bland flickor och pojkar.

- Övervikt och fetma fortsätter att öka.
- Sämre frukost- och lunchvanor, oavsett kön.
- Psykisk ohälsa fortsätter att öka, speciellt bland flickor.

Uusihannu, föreståndare för Gammelstads fritidsgård, samt Er, Didrik Oskarsson och Hanna Näsberg.

måste ansvariga motivera det. Senast den 30 oktober ska alla ansvariga ha lämnat sina svar. Det reviderade protokollet kommer att finnas på Luleå kommuns hemsida.

– Vi ska också ha ett uppföljningsmöte, säger Uusihannu som ser ett extra värde i trygghetsvandringarna.

– Det är bra träning i demokrati. Man lär sig att engagera sig som medborgare, att tycka till och ha en åsikt.

– Enkätvaren ger oss en jättebra möjlighet att följa barnens hälsa och levnadsvanor över tid. Då kan kommunerna planera sina insatser utifrån behov, både på skol- och kommunnivå, säger Annika Nordstrand, folkhälsostrateg vid Norrbottens läns landsting.

– Hälsosamtalen har betytt mycket för oss inom skolan. Vi kan presentera en tydlig bild av hur eleverna mår och vilka behov som finns. Vi ser till exempel att det är många elever som inte äter frukost och det gör att de får sämre koncentrationsförmåga, säger Lis-Marie Larsson Malmqvist, medicinskt ledningsansvarig skolsköterska.

Undersökningen görs varje år bland barnen i förskoleklass, fyran, sjuan och gymnasiets årskurs ett.

Luleåborna är tryggare

Luleåborna känner sig tryggare än människor i andra kommuner av liknande storlek.

Det visade Trygghetsundersökningen 2009.

Luleå toppade listan med flest invånare som sa att de kände sig trygga.

Det var också fler luleåbor än tidigare som sa sig vara tryggare än vad de angett i tidigare undersökningar.

Trygghetsundersökningen görs för att få en bild av hur luleåborna upplever sin stad, till exempel hur de upplever att gå ut på stan en sen kväll.

Nästa undersökning görs 2012.

– Från polisens sida upplever vi att Luleå är en trygg stad, säger Håkan Ershammar, poliskommissarie.

God beredskap för kriser

Luleå kommun har en särskild risk- och säkerhetsavdelning.

Den har hand om frågor som rör säkerhet, riskhantering, försäkringar, säkerhetsskydd, krisplanering, övningar och annat förebyggande risk- och säkerhetsarbete.

Kommunen har också gjort risk- och sårbarhetsanalyser för att ha en bättre beredskap vid extraordinära händelser som till exempel pandemi, dammhaveri i Lule älv, långvarigt elavbrott, förorenat dricksvatten och störningar i fjärrvärmeproduktionen.

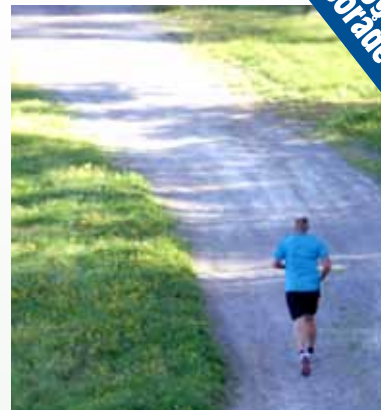
Luleåborna lever längre

Både män och kvinnor i Luleå lever något längre än svenskar i genomsnitt. Det visar siffror från Statistiska centralbyrån, SCB.

Enligt de senaste siffrorna är medellivslängden för en luleåman 79,6 år. Det är ett halvtår mer än snittet för landet.

Medellivslängden för en luleåkvinna är 83,7 år. Även det är ett halvtår längre än för svenskor i allmänhet.

Under de senaste 20 åren har luleåbornas medellivslängd ökat med fem år för män och tre år för kvinnor. Sverige har efter Japan högst medellivslängd i världen.

Viktigt med motion

En halvtimme med måttlig till hård fysisk aktivitet för vuxna och en timme för barn och unga.

Det är den dagliga dos som rekommenderas.

Aktiviteterna kan delas upp på flera tillfällen under dagen.

Stillasittande levnadsvanor är en starkt bidragande orsak till ohälsa. Varannan man och var tredje kvinna är i dag överviktig eller fet.

I Luleå finns ett stort antal möjligheter att röra på sig: promenadstråk, motionsspår, bad, idrottsarenor, isbanor, skidbackar, skidspår, Allaktivitetsparken på Örnäset. Det finns också goda möjligheter till fiske och annat friluftsliv vid Hertsöträsket, Stora Stenträsket och många andra ställen.

Fakta om miljö och hälsa i Luleå

”Hållbarometeren” är en sida på nätet med fakta om miljö och hälsa samt tips på vad du själv kan göra.

En snabbtitt i Hållbarometeren visar:

- att antalet fastboende i skärgården ökat med 30 personer sedan 2004
- att senaste vintern var kall hos oss men att 2010 globalt sett var ett av de varmaste åren på länge.

Familjeverkstan stöder föräldrar

”Lärorikt”. ”Väldigt givande kurs”.
”Många aha-upplevelser”.
Så säger några luleåföräldrar som
har varit med i Familjeverkstan.

Luleå är en av många kommuner som
har genomfört Familjeverkstan, ett
program för föräldrastöd framtaget av
Statens Folkhälsoinstitut.

Verksamheten sker i samarbete med
studieförbunden ABF, Bilda, Sensus,
Studieförbundet och Studieförbundet
Vuxenskolan.

Positivt föräldraskap

Tanken med Familjeverkstan är att
utveckla ett positivt föräldraskap
och att de enskilda föräldrarna ska
få styrka genom gruppen. Det är en
generell metod som vänder sig till alla
föräldrar.

Det sker genom att de som har barn
mellan tre och tolv år får träffa andra
mammor och pappor och diskuterar
frågor som rör föräldrarollen.

Olika teman

I en cirkel i Familjeverkstan deltar
minst åtta personer. De har nio

sammankomster som leds av utbildade
cirkelledare. Träffarna inleds med en
film med ett särskilt tema – till exempel
vikten av rutiner, positiv kommunikation,
att välja sina strider, att sätta gränser och
jämsällighet.

Filmerna ska få föräldrarna att
reflektera över sitt eget beteende och vilja
prova nya vägar.

Alla borde vara med

Några synpunkter från Luleåföräldrar
som deltagit:

– Väldigt givande kurs. Alla föräldrar
borde gå den! Bra att prata med andra
föräldrar och få tips och känna att
man inte är ensam om ”problemen”.
Information borde gå ut till alla föräldrar.

– Lärorikt. Många knep för att få
vardagen att flyta mera smärtfritt.

– Fick många aha-upplevelser under
kursens gång, speciellt i diskussioner
med de andra föräldrarna om deras
vardagsscenarier. Ledaren har varit
väldigt duktig på att lyssna och att
analysera våra berättelser och har gett god
feedback!

Avgiften för Familjeverkstan är 100
kronor per person.

Vuxna ska inte köpa ut eller bjuda unga på alkohol

Det är färre föräldrar i
Luleå som bjuder sina
barn på alkohol än vad det
procentuellt är i länet och
landet.

Det visar den senaste
drogvaneundersökningen.

I Luleås åk 9 var poj-
karnas alkoholkonsumtion
lägre än riksgenomsnittet,
medan flickornas låg på
samma nivå.

Sedan flera år följer
Luleås skolor ÖPP, Örebro
preventionsprogram. Det
går ut på att föräldrar och
vuxna inte ska köpa ut eller
bjuda på alkohol, samt
hålla på 18-årsgränsen. De
ska också samarbeta med
andra föräldrar.

Allt för att skjuta upp de
ungas alkoholdebut.

Mer ansvarsfull alkoholservering

Ett 30-tal personer som
arbetar i Coop Arenas
restaurang har nyligen
utbildats i Ansvarsfull alko-
holservering.

I början av sommaren
utbildades en stor del av
personalen på Färjan på
samma sätt.

Därmed har några
hundra kroganställda,
vakter och restaurangägare
i Luleå utbildats i en veten-
skapligt prövad metod för
att minska överkonsumtion
och våld i krogmiljöer.

I metoden ingår även att
arbeta internt med en egen
policy.

Krogarnas eget arbete
kompletteras med en effek-
tiv tillsyn av kommunen
och polisen.

Komet för föräldrar

I Luleå finns också något som
kallas Kometgrupper för för-
äldrar som har kört fast i rela-
tionen till sina barn och behö-
ver extra stöd.

En grupp är avsedd för för-
äldrar med barn som är 3-11 år,
en annan för de med barn som
är 12-18 år.

Ambitionen är också att
starta grupper för barn till
missbrukare och barn till psy-
kiskt sjuka föräldrar.

Skriver avtal om att avstå all tobak

Tobaksfri Duo – så kallas en
vetenskapligt utprovad metod
som används i några av Luleås
skolor. Metoden har med fram-
gång använts i Västerbotten
under många år.

Metoden innebär att en ung
person och en vuxen skriver
under ett kontrakt i vilket de
lovar att vara tobaksfria.

Alla elever i åk 6 i de delta-
gande skolorna fick erbjudande
att vara med. De som var intres-
serade, vilket var de allra flesta,
skrev under på att hålla sig från
tobak i åk 7-9 och fick besök av
personal från tandvården.

Skolorna på Björkskatan,
Hertsön, Porsön och Örnäset
deltar i projektet, liksom Orm-
bergsskolan, Norrskenet och
Nya läroverket. Alla skolor har
erbjudits att delta.

Gym i gemensam kamp mot dopingen

Alla som tränar på gym får skriva
under ett kontrakt om att de ska
avhålla sig från doping.

Det är innebörden i den gemen-
samma policy som alla de större
gymmen i Luleå har enats om.

Många av de anställda på
gymmen har blivit utbildade via
Dopingjouren på Karolinska Insti-
tutet. De arbetar nu med frågan på
olika sätt. Vid behov får de stöd av
kommunen.

Arbetet i Luleå har fått upp-
märksamhet över hela Sverige.

Ny barnbok från Black Island Books

Barnböcker med luleåmiljöer tillhör inte vanligheterna. Men de finns!

Nyligen kom den andra boken om Felicia Fahlander ut på förlaget Black Island Books med text av **Peo Rask** och bilder av **Fanny Felicia Svanberg**.

Felicia Fahlander är nästan elva år gammal. Det sägs ibland att det är människans lyckligaste ålder, i skarven mellan barn och ungdom. Felicia lever upp till den tesen, även när det är novembermörkt i staden.

I boken får hon får god hjälp av sin farfar som råkar ha nycklar som kan öppna det mesta. Därför kan de ta sin in i Pontusbadet och ha skoj trots att det är söndagsstängt. "Banditdrottningen" och "Rasselgubben" tar sig till och med in i Stadshuset där Felicia kan lämna ett medborgarförslag på sitt eget sätt...

70 titlar på 20 år

Bokförlaget Black Island Books drivs av nämnde Peo Rask och illustratören och konstnären **Peter Sundström**. Sedan starten för 20 år sedan har man gett ut 70 titlar, många med anknytning till Luleå och Norrbotten.

Enbart under 2011 har det flitiga förlaget

producerat tolv böcker. Bland andra följande.

- * Onyttningen, en berättelse i ord och bild av Staffan Westerberg.
- * Dagarna, dikter av Kerstin Hillström.
- * Sommarlots till Rödkallen, en skildring i bild och vers av Jan och Sol-Britt Hertting.

* Mitt queera hjärta, krönikor av Åsa Petersen.

* Mitt namn är Birger Vikström Så enkelt är mitt elände!

Luleå på 1920-talet

Luleå stad under 1920-talet är temat för Stadsarkivets kommande bok. Den börjar säljas på skyltsöndagen.

Det här blir den fjärde i serien med luleåbilder från olika epoker. Den förra boken hade dock ett annorlunda upplägg eftersom den beskrev gatuhörn 1924 och 2004.

Nu blir det mer människor på fotografierna, säger kommunarkivarie **Thomas E:son Åkerlund**.

De första flygplanen dyker också upp i Luleå. Bland annat kapten **Ahrenberg** som 1927 flög Sverige runt för att propagera för flyget.

Bilden här visar dock något

IFK-are utanför entrén till Café Norden på Storgatan. Exakt årtal och fotograf är okänt.

Bild: Stadsarkivet

helt annat: ett gäng glada IFK-killar tillsammans med en servitris utanför Café Norden i Ebeneserkyrkan.

Caféet hade startats runt 1910 av paret **Lydia Olsson** och **John Danielsson**. Ett bageri fanns i källaren. Café Norden upphörde 1931, i stället blev det en restaurang i lokalerna.

De okända herrarna på bilden är rimligen borta sedan länge men deras förening finns ju i högsta grad kvar. IFK Luleå grundades redan år 1900 och sysslade från början med en rad olika sporter.

Vårt Luleå

Här finns minst tre intressanta historier: milstolpen, stenvuren och den gamla skolan i Sundom.

Foto: Thomas Öberg

Mycket att se i Sundom

Flera byar har blivit duktiga på att lyfta fram sina sevärigheter. Sundom tar hjälp av ny teknik och proffs för att presentera traktens sevärigheter.

Historia, kultur och vacker natur finns nästan överallt – men det gäller förstås att upptäcka det intressanta. Och upptäcktsresor börjar med nyfikenhet och kunskap.

Sundoms byautvecklingsgrupp har tillsammans med natursskildraren **Thomas Öberg** och Furufjärdens gästgård tagit fram materialet "Upptäck Sundom". Det består av 20 intressanta platser i byn och dess omgivning. Varje plats beskrivs i text och bild på separata blad. GPS-kordinater anges också.

– Vi ville skapa en informationsbank med platser som har en spännande natur eller kulturhistoria, säger **Gunilla Ståhl**,

ordförande i byautvecklingsgruppen.

– Projektet har rullat på väldigt bra. Vi har haft en grupp kunniga människor som jobbat tillsammans med Thomas Öberg.

Materialet ska presenteras i november. Det kommer att läggas upp på byns hemsida så att man själv kan skriva ut allt eller enstaka blad. En idé

är att så småningom göra appar som kan laddas ner.

– Furufjärdens gästgård tänker erbjuda sina gäster att låna cyklar och med hjälp av GPS och karta göra cykelturer, berättar Gunilla Ståhl. Vi hoppas också att byns föreningar ska kunna dra nytta av projektet.

– Jag och min man har bott i Sundom drygt tjugo år. Vi har passerat Storstenen många gånger utan att reflektera. Plötsligt ser man nu ett annat värde...

Lokala sevärigheter

Flera andra byar har de senaste åren börjat marknadsföra sina lokala sevärigheter mer aktivt. Brändön och Mörön genomförde i fjol projektet "Nära naturdagar" för att öka på sina kunskaper och få idéer kring naturturism. Det utmynnade i informationsblad för de bästa attraktionerna.

Gammelskog vid Kantarberget.